

Zgodovina slovenskega čebelarstva

KAREL RUSTJA

DROBCI O ČEBELARSTVU IN ŽELEZNICI

Železniška uprava je že pred drugo svetovno vojno zelo podpirala čebelarstvo med železničarji. To dokazuje tudi sestanek, ki je bil 29. novembra 1930 na ministrstvu za promet v Beogradu in katerega osrednja tema je bilo pospeševanje gojenja čebel med železničarji. Železničarji so lahko svoje čebeljnake brezplačno postavljali na železniško zemljišče, vendar ne na površinah za javno rabo (peroni, skladišča, zapornice itd.) in toliko stran od postaj, da čebele niso nadlegovale potnikov in strank. Ministrstvo za promet je železničarjem čebelarjem odobrilo brezplačen prevoz panjev s čebelami in čebelarških pripomočkov po železnici. Hkrati so priporočali, naj ob progah sadijo čim več medovitih rastlin.

V železničarsko čebelarstvo v Ljubljani je bilo leta 1938 včlanjenih 375 članov, ki so čebelarili s približno 600 AŽ-panji in približno 600 drugimi panji.

Čebelarstva zadruga je imela znaten rezervni sklad in nekaj čebelarške opreme.

Tudi po drugi svetovni vojni je med železničarji znova živelo čebelarstvo. Po nalogu Direkcije za preskrbo železničarjev je bil spomladi 1949 pri Direkciji državnih železnic v Ljubljani ustanovljen referat za čebele. Ta je maja 1949 začel kupovati čebelje družine in do septembra tega leta kupil že 300 panjev, od tega 230 velikih Žnideršičevih in 70 kranjičev. Čebeljnak je stal v bližini železniške postaje v Škofljici; panje so prevažali na čebeljo pašo v Liko, čez zimo pa na Hvar. Decembra 1949 so kupili še 114 panjev. Podjetje za preskrbo železničarjev Ljubljana je maja 1950 postavilo čebeljnake ob železniški čuvajnici med postajama Sava in Zagorje (v kilometru 525,8). Za čebele so skrbeli trije železničarji čebelarji. Načrtovali so nakup še 2200 čebeljih družin (panjev). Zanje naj bi skrbelo 22 čebelarjev s 50 pomočniki. Za boljšo usposobljenost železničarjev čebelarjev so pripravili celo čebelarški tečaj.

Čebelarški referenti pri Direkciji za preskrbo železničarjev so skrbeli za koordinacijo dela. Čebele so glede na razpoložljivo pašo postavljali ob železniških progah (travniška pašna, akacija, kostanj, ajda itd.).

ČEBELARSKI VLAKI

Dokler v cestnem prometu še ni bilo na voljo toliko tovornih avtomobilov, so čebelarji prevažali čebele na pašo s t. i. čebelarškimi vlaki. S temi vlaki so navadno čebelarji iz Notranjske in Gorenjske vozili čebele na pašo v Pomurje in na Dolenjsko. Takšni vlaki so redno vozili pred drugo svetovno vojno.

Tovrstne prevoze čebel so vsako leto opravljali v dogovoru s čebelarstvo zadrugo. Vlak je vedno vozil ponoči in po takem voznem redu, da so bile čebele zjutraj že na novi lokaciji. V noči, ko je vozil čebelarški vlak, je bila na vseh po-

stajah, ki so organizirale prevoz čebel, in na tistih, na katerih so pričakovali vagon s čebelami, uvedena nočna služba. Na podoben način so čebele vozili tudi nazaj.

Vlaki s čebelami so imeli prednost pred vsemi drugimi tovornimi vlaki. Tako je na primer 13. avgusta 1930 čebelarški vlak odpeljal iz Planice in Bohinjske Bistrice prek Jesenic 22 vagonov čebel na ajdovo pašo.

Tak prevoz je 9. avgusta 1946 organizirala Čebelarstva zadruga iz Ljubljane. Tako je posebni vlak iz Gorenjske v Ljubljano pripeljal 26 vagonov čebel ter jih odpeljal na Dolenjsko in v Pomurje. Zadnji znani tak prevoz je Čebelarstva zadruga iz Ljubljane organizirala 8. avgusta 1947, ko je z Vrhniko odpeljalo 14 vagonov, z Loga pa pet vagonov čebel na pašo v Mursko Soboto, Beltince, Veržej, Moškanjce in Ljutomer.

Posamezni čebelarji, posebej še iz vrst železničarjev, so še do devetdesetih let prejšnjega stoletja prevažali čebele na pašo v zaprtih tovornih vagonih, in sicer kot ekspresne pošiljke. Veliko čebel so iz Slovenije vozili na pašo v Gorski Kotar, Liko in Dalmacijo. Za prevoz čebel so veljala posebna navodila, v katerih je bilo natančno določeno, kako morajo biti panji naloženi na vagona ter kako mora biti glede na letni čas zagotovljeno zračenje.

ČEBELAR FRANC JAGER

V železniški čuvajnici št. 365a nad Bistvo pri Vrhnikih se je 2. aprila 1869 rodil ugleden čebelar Franc Jager. Oče je bil železniški čuvaj in je skrbel za varnost in urejenost železniške proge. Franc je bil najstarejši med osmimi otroki; njegov dve leti mlajši brat Janez je bil znan arhitekt, ki ga ob Plečniku in Fabianiju uvrščamo v vrh slovenske arhitekture. Čuvajnica je na samotnem kraju, zato so otroci živeli v sožitju z naravo; ko je mati pred čuvajnico lupila krompir, je iz nje naračja srna jedla krompirjeve olupke. Železniški delavci so se morali pogosto seliti. Zato se je čuvaj Jager z družino preselil v Ivanje selo in Franc je obiskoval osnovno šolo na Uncu (zdaj podružnična osnovna šola Rudolfa Maistra Unec), kjer ga je učitelj, tudi sam čebelar, navdušil in uvedel v svet čebelarstva.

Šolanje je uspešno nadaljeval na gimnaziji v Ljubljani, vendar je ob tem boleče občutil zapostavljanje Slovencev in slovensčine. Dva meseca pred končnimi izpiti se je vnel spor med profesorjem – zagrizenem nemškutarjem – in večino dijakov v razredu. Seveda je pravico delil nemškutar, zato je bilo več dijakov iz vrst zavednih Slovencev, med njimi tudi Jager, izključenih iz šole. To je bil seveda hud udarec za številno in revno družino železniškega čuvaja.

(Nadaljevanje pribodnjich)

Zgodovina slovenskega čebelarstva

KAREL RUSTJA

DROBCI O ČEBELARSTVU IN ŽELEZNICI

(Nadaljevanje iz 10. številke in konec)

Tedaj je prispel na obisk v Slovenijo misijonar Janez Metod Solnce, da bi nekaj slovenskih fantov pridobil za delo v misijonih. Jager se je odločil, da gre z njim v Severno Ameriko, ker pa je bil vojaški obveznik, ni mogel računati na potovanje z urejenimi dokumenti. Brez vseh dokumentov je februarja 1887 v spremstvu misijonarja Janeza Metoda Solnce odpotoval v Ameriko in srečno prispel v mesto St. Paul v državi Minnesota. Tam je študiral teologijo in bil 17. decembra 1892 posvečen v duhovnika. Kot kaplan je služboval v župniji Ascension Church v mestu Minneapolis, leta 1893 pa je bil imenovan za župnika župnije Marshall. Od tam je oskrboval in kot misijonar upravljal nova območja. Predstojniki so v njem spoznali odličnega organizatorja, zato so mu zaupali ustanavljanje novih duhovnih postaj in graditev verskih objektov. Pri tem mu je veliko pomagal tudi njegov brat, arhitekt Janez (John) Jager, ki je za njim prišel v Ameriko. Franc Jager je bil leta 1898 imenovan za župnika župnije Sv. Elizabeta v Minneapolisu in tam je ostal do leta 1908. Povsod je veliko gradil, saj je zgradil 13 cerkva, zato je bil vedno v finančnih težavah. Slab finančni položaj je skušal omiliti s čebelarjenjem.

Začel je tako, da je neko nedeljsko jutro na cvetoči slivi na župnijskem vrtu našel čebelji roj. V njem se je prebudil čebelarški zanos in roj je namestil v star zaboj. Z znanjem, ki mu ga je posredoval vaški učitelj na Uncu, mu je že prvo leto uspelo pridobiti šest panjev. Že leto pozneje je imel 40 panjev in je iz njih iztočil 8 ton medu. S tem si je finančno opomogel. Ob delu s čebelami je zavzeto študiral vso dosegljivo literaturo o čebelah. Imel pa je težave zaradi predsodkov prebivalcev, ki so se bali čebel. Posebno intenzivno se je s čebelarstvom ukvarjal po letu 1908 v novi župniji St. Bonifacius, ki je obsegala prostrano kmetijsko območje, tako da čebele niso motile prebivalcev. Tam je postavil čebelnjak s 100 panji. Uvrstil se je med priznane in vodilne čebelarje in strokovnjake za čebelarstvo. Svet državne univerze v Minneapolisu ga je leta 1913 izvolil za prvega profesorja čebelarstva na oddelku za kmetijstvo (Department of Agriculture). Tako je naš rojak Franc (Francis) Jager med prvimi Slovenci dosegel čast univerzitetnega profesorja v Severni Ameriki. Kot najodličnejšega minnesotskega čebelarja so ga imenovali za predstojnika oddelka za čebelarstvo in vodjo univerzitetne kmetijske poskusne postaje (Agriculture experimental Station of State University), nazadnje pa za svetovalca na kmetijskem ministertvu. Vodil je veliko zborovanj in tečajev, veliko je predaval in širil znanje o čebelarstvu. O tem je tudi veliko pisal

in pripravljaval radijske oddaje. Kot gost je o čebelarstvu predaval tudi na Univerzi Regina v Kanadi.

Ko so se leta 1917 ZDA pridružile zavezniškim silam (Franciji, Veliki Britaniji, Srbiji ...), je Franc Jager kot predstavnik ameriškega Rdečega križa odpotoval na Balkan. Zaradi znanja jezika in poznavanja razmer, pa tudi zaradi zavzetosti za domovino, ga je ameriški Rdeči križ imenoval za člana poročevalske enote za oskrbo slabo oblečenih in lačnih žrtev vojne na Balkanu. Na podlagi njegovega izčrpnega poročila ga je ameriška zvezna vlada imenovala za vodjo programa ameriške pomoči s činom majorja ter mu dodelila še štiri sodelavce s činom kapetana. To so bili njegov brat, arhitekt Ivan Jager, učitelj za kmetijsko strojništvo Coates P. Bull, računovodja Caryl B. Storrs in učitelj strojništva Sam R. Moffett. Ker je imel velika pooblastila in tudi precej sredstev, je nakupil živila, obleke, semena ter orodje in stroje. V pošiljki je bilo 40 traktorjev in plugov, sejalniki in kosilnice, 20 osebnih in tovornih avtomobilov, mlin in žaga na parni pogon. Vse blago je bilo v zabojih z napisom: »Father Jager – Serbian Relief«. Kljub težavam s prevozom med vojno je pošiljka varno prispela v Marseilles in od tam v zaledje solunskega bojišča. Pri kraju Kremljani je arhitekt Ivan Jager postavil taborišče. Učitelji so domačine in Srbe usposobili za delo s stroji. Obdelali so polja, želi žito in kosili ter sušili seno. Seno so nosači sproti nosili na položaje srbske vojske ter nahranili sestradane in onemogle konje na fronti. Ob obisku vrhovnega poveljnika solunske fronte maršala Francheta d'Espereyja je srbski prestolonaslednik Aleksander dejal Jagru: »Vi ste nam rešili konjenico.« Pozneje se je srbski prestolonaslednik zahvalil tudi ameriškemu Rdečemu križu, Franc Jager pa je bil odlikovan z »redom sv. Save tretjega razreda«. Odlikovani so bili tudi člani njegovega spremstva.

Major Franc Jager se je seznanil tudi z generalom Mišičem in ta ga je prosil, da bi priskrbel šest do deset slovenskih duhovnikov, ki naj bi med katoliškimi prostovoljci na solunski fronti delali kot vojaški kaplani, saj naj bi po mnenju generala Mišiča vojaki najbolj potrebovali dobre katoliške kaplane. Ker se je vojna nekaj mesecev pozneje končala, ta načrt ni bil uresničen. Franc Jager, duhovnik in čebelar, je v spremstvu sanitete sledil fronti proti severu. Pomagal je ranjencem, tolažil umirajoče, pisal pisma in oporoke, skratka, bil je pravi samarijan. To ga je zelo izčrpano, tako da je zbolel. Po ozdravitvi se je vrnil v Združene države in bil imenovan za župnika župnije Mound. Tam je znova »pasel duše in čebele«.

